

Datibodun adizkiak jakin eta eduki aditzekin Bizkaian

Iñaki Gaminde

Euskal Herriko Unibertsitatea
Hizkuntza eta Literaturaren Didaktika Saila
igaminde@bips.bi.ehu.es

Abstract

In this article the author discusses the dative forms of the verbs *jakin* (to know) and *eduki* (to have). On the one hand, the article draws attention to the very existence of those verbal forms from the perspective of popular speech as well as from a bibliographic standpoint. On the other hand, it focuses on the usage and standardization of those forms. Finally, some proposals are made for a study in depth of this area.

Laburpena

Artikulu honetan jakin eta eduki aditzen datibodun adizkiez dihardugu. Alde batetik, era honetako adizkion existentzia bera ekarri gura dugu paperetara, bai herri hizkeren ikuspuntutik, bai bibliografiaren ikuspuntutik. Beste alde batetik, herri batzuetako paradigmekin batera, euron erabileraz eta normalizazioaz ere arituko gara. Azkenik, esparru honetan sakontzeko proposamen batzuk egiten dira.

Keywords: Morphology, Grammar, Dialectology.

Hitz gakoak: Morfologia, Gramatika, Dialektologia.

1. Sarrera

Artikulu honen helburua “jakin” eta “eduki” aditzen datibodun adizkien gainean jardutea da, berriro ere. Eta berriro diot ez delako plaza honetara irteten dudana lehen aldia (Gaminde 1991).

Oraingoan José Ignacio Hualde adiskideak erregalatu didan liburu ederrak (Hualde eta Ortiz de Urbina, 2003) eman dit parada gai honi beroni atzera oratzeko. Liburu mardul bezain gomendagarri horretan aditz trinkoen datibodun adizkiez aritzean, “jakin” eta “eduki” salbuespentzat jotzen dira. Honetan beharbada Euskaltzaindiaren gramatikan egiten den aipuari jarraitu zaio hertsiki (Euskaltzaindia, 1987). Nire aurreko beharrean kontu hau salatu gura izan nuen. Alperrik baina! Beharbada arazoa ez da besterik leku egokietan idatzi eza baino; badakit ELE aldizkaria ez dena gehiegi zabaldu AEKtik kanpo. Edozelan ere, Euskaltzaindiaren Euskal Gramatika Laburra izeneko liburuan (Euskaltzaindia, 1993:205 eta 215) arteragoko adibide berberak erabiltzen dira “jakin” aditzaren datibodun adizkiak baztertzeke.

Hala ere, orduko beharra kaleratu zenik hona, zenbait lekutan behintzat, era honetako adizkiak normaltasunez hasi dira agertzen; hala, Labayruren (2001) eta Barrutiaren (2005) gramatika liburuetan paradigmak paratzen dira beste barik.

Muturreko joera bi hauek osteraz, badira nire ustez honekin lotutako beste kontu batzuk. Alde batetik, adizkion existentzia bermatzeko adibide batzuk ekarriko

ditugu gogotara bibliografian oinarrituta. Baina, beste alde batetik, erabileraz, normalizazioa eta herrietako deskripzioen gainean zerbait adierazi behar delakoa daukat.

Hori guztia horrela izanik, gure lan honen lehen atalean han hor hemen agertu diren aipu bibliografikoak bilduko ditugu gaiaren egoera zehazteko. Bigarren atalean, adizkion erabileraz eta normalizazioaren kontuaz jardungo dugu. Hirugarren atalean, herrietan jaso ditugun paradigma batzuk aztertuko ditugu adibidez. Azkenik, ondorioak eta proposamenak izeneko atalean laburbilduko ditugu gure emaitzak eta proposamenak hurrengoetarako¹.

2. Gaiaren egoera

Gorago esaneko moduan Euskaltzaindiaren EGLU-II gramatikan, “jakin” aditzaren datibodun adizkiak ukatu egiten dira; txartzat jotzeko ematen den adibidea honako hau da (Euskaltzaindia 1987:47. or):

Era berean, jakin aditzak beti nork sintagma eskatuko du, baina ez du nori onartuko:

a. aitak egia jakin du

b. *aitak egia jakin dio

¹ Mila esker José Ignacio Hualde, Gotzon Aurrekoetxea eta Juan Luis Goikoetxea adiskideei behar honen lehen bertsioa irakurri izanagatik eta oharrak egiteagatik.

Gauza bertsuari eusten dio geroago Euskal Gramatika Laburra: Perpaus Bakuna deritzon liburuan (Euskaltzaindia, 1993, 205-215. or.). Gainbegiratzeko bibliografiko hau ezin osoa izan daiteke, ezinbestez. Berori aurkezteko lehenengo eta behin azken urteotako autore batzuk ekarriko ditugu gogotara, geroago erabileraklasikoaren ereduak emateko.

Gai honi nolabaiteko garrantzia eman dioten autoreen artean Agirrek, (1991:696) “eduki” aditzaren erabilerarekin batera “jardun” aditzarena ere aurkezten du autore klasikoetan oinarrituta. Aitortu behar da, egiaren izenean, Azkue izan zela (1969:510) bere morfologian “jakin” aditzaren adizkiez Mogelen adibide bat ematean euron arrarotasuna salatu zuena. Aitzitik, Añibarrok (1967) bere gramatikan, ondokoen modukoak ematen dizkigu erruz:

badaquizut
banenquion
badaquizuet
bacenquioen
daucadazu
daucatzut
daucatzuet

Euskaltzaindiaren gramatikan adizki hauen existentzia ukatzen den arren, beste liburu batean (Euskaltzaindia, 1979) “eduki” zein “jakin” aditzen datibodun adizkion tradizioa onartzen zuen:

Oharra.- Jakin aditzak datibozko flexioak ere onhartzen ditu; Ire ançoac eztequian gacha ona da (RS. 431); ez badiakit (Ochoa de Arin), horregatik, nahasterik ez sortzeko, erabiltzekotan, hobe litzateke datiboz beti deki- (dekit, dekizu, dekio,...) gisakoak erabiltzea (145. or.).

Liburu berean “eduki” aditzaren gainean ondoko beste ohar interesgarri hau egiten zitzaigun:

Euskal idazle zaharrek erabili izan dute, noski, aditz honen zenbait datiboko forma. Hara nola Axularrek, besteek beste, diaduko, diadukozu, diaukaio (diadukeo), ziadukon. Egungo egunean ere entzun daitezke bizkaieraz deukotsa, neukotsan eta abar, Refranes y Sentencias-en agertzen den deukok-en antzeko (113. or.).

Azkenaldion, sarreran aipatu dudana legez, Euskaltzaindiagatik ere, lan batzuetan normaltasunez agertzen dira paradigmak (ikusi besteak beste Gaminde, 1992; Labayru Ikastegia, 2001; Barrutia 2005; Barrutia eta lag. 2006 eta Bostak Bat, 2006). Liburu horietariko batzuen izaera gogotan erabilia, nonbait irakatsi eta landu ere egiten direla pentsa liteke.

3. Erabileraz eta normalizazioaz

Adizkion erabileraz jarduten hasita, esan behar dugu eze, biek ez daukatela maiztasun bera. “Eduki” aditzaren adizkiak maiz erabiltzen diren artean, “jakin” aditzarenek, berriz, erabilerak esparru mugatuagoa daukate; edo behintzat erabiltzeko baldintzak estuagoak dira. Beste alde batetik, hedadura geografikoari bagagozkio, zenbat eta ekialderago erabilerak murriztagoa dela ikus dezakegu. Hona hemen eduki aditzaren erabileraren adibide batzuk herrietan jasoa:

- daukakizu

“Orrek ukubile iminte dekotzu emongo tzu musturretan” - (Horrek ukabila ipinita daukakizu emango dizu musturretan) [Derio, Gaminde eta lag. 2005]

“Baye eskueas ebaiteko kardu latza badekotzu, agarre in bea tzesules, a txarra!” - (Baina eskuarekin ebakitzeko kardu latza badaukakizu, oratu egin behar diozun lez, hura txarra!) [Lezama Gaminde, 2006]

“Nik amari entzunte dekotzet gastañe, t’olan, gastaña pere eukitten dusen orko bason, gastañak itzelak! se esangot? a gixon bien arten kosteko tronko san, ta yoten gintzesen beyekas, gurtolak imintte, eta, orrek intten dires, a, orrek, a, kirikiok, sabaldu, sabaldu axe ierrakas, setienbren, eta orrekas, paluk, laban, a, labasu intten dun palukes yo ta yo ta botaten dusen, eta ekarten dusen gastañak” - (Nik amari entzunda daukakiot gaztaina, eta hola, gaztaina ere edukitzen genituen horko basoan, gaztainak itzelak! ze esango dut? hura gizon bien artean hartzeko enborra zen, eta joaten ginen behiekin, gurtolak ipinita, eta horiek egiten dira, horiek, kirikioak, zabaldu, zabaldu haize igerrekin, irailean, eta horiekin, makilak, labean, labasu egiten genuen makilekin jo eta jo eta botatzen genituen, eta ekartzen genituen gaztainak) [Berango Gaminde, 2006]

“Bai egoten da baya, estaitt, e, balio badeu, yoan, eitten gintzesan baya, segun ori selau naturalesekoa dan belarriko miñe bere, belarriko miñe, ba gure sarrenak, txiki txikitxuten, sei illebeteas edo, etor san olantxe, emeko Beñekabarreneko gixon bat, euntzek saltxen gendusen guk orduen, ta etorte san etzera, ba euntzegaittik edo olan, e, yayo eurrean edo ta, umia negar ta negar, ba tripetako miñe pere eseuen eukitten baya, olan sertu eitten seuen eskue gorantza iñ, txikerra dala, eta esaosten, e, gixon batek se, orrek belarriko miñe dekotzu Mari, selau belarriko miñe? ba on da ointxe puntu beten ta, momentu beten ixilik egote san ta, gero asten san ta lotu bere esan eitten, orreri eitzesu, orioa, erre, esaosten ta, orioa erre, eta gero epelduten danean guatetxueagas bota, eta ainbet denporan egon san ixili paya, ak ostantzean euki sera ta, atzera etorten sakon, egun bien edo on san olantxe, ta gero pasa sakon” - (Bai egoten da baina, ez dakit, balio duen,

joan, egiten ginen baina, segun hori zelako naturalezakoa den belarriko mina ere, belarriko mina, ba gure zaharrenak, txiki-txikitxotan, sei hilabetegaz edo, etorri zen holantxe, hemengo Meñakabarreneko gizon bat, ahuntzak saltzen genituen guk orduan, eta etortzen zen etxera, ba ahuntzagatik edo holan, jaio aurrean edo eta, umea negar eta negar, ba tripetako minak ere ez zituen edukitzen baina, holan zertu egiten zuen eskua gorantz egin, txikerra dela, eta esan zidan, gizon batek ze, horrek belarriko mina daukakizu Mari, zelako belarriko mina? ba egon da oraintxe puntu baten eta, momentu baten isilik egoten zen eta, gero hasten zen eta lotu ere ez zen egiten, horri egiozu, olioia, erreia, esan zidan eta, olioia erre, eta gero epeltzen denean guatetxoagaz bota, eta hainbat denboran egon zen isilik baina, hark osterantzean eduki zera eta, atzera etortzen zitzaion, egun bian edo egon zen holantxe, eta gero pasatu zitzaion) [Mungia Gaminde, 1999]

- daukakizute

"Orrek estekotzue erremediorik" - (Horiek ez daukakizute erremediorik) [Mungia Gaminde, 1999]

"Beti orretan dabillenak, e, bueno oin makiñeriekas ta orti dabiltesena pa ya ba iminte dekotzue baya guk begire itten tzegu (E.)" - (Beti horretan dabilenak, beno, orain makinariakaz eta hortik dabilzanak ba ja ba ipinita daukakizute baina guk begira egiten diegu) [Mungia Gaminde, 1999]

- daukakiot

"Gure ama defunteari dekotzet nik atxine gastañe sopea ite seuela, gastañek suritu, ta gastañek egosi te areas sopea" - (Gure ama defuntuari daukakiot nik antzina gaztaina zopa egiten zuela, gaztainak zuritu, eta gaztainak egosi eta harekin zopa) [Derio, Gaminde eta lag. 2005]

"Nik entzute dekotzet, e, gurean amari te, ui! aingeru kanpea da, nor egon da famelie edo ixeteko, ba auron artean, ba fulana, a ba il dako umea, bai aingeru kanpea" - (Nik entzunda daukakiot, gurean amari eta, ui! Aingeru kanpaia da, nor egon da familia edo izateko, ba euron artean, ba urlia, a ba hil zaio umea, bai aingeru kanpaia) [Derio, Gaminde eta lag. 2005]

"Nik entzunde bai iketza selan sertze suen da, one pai, entzunde dekotzat aitxeri baya" - (Nik entzunda bai iketza zelan zertzen zuten eta, hauek bai, entzunda daukakiot aitari baina) [Arrieta Gaminde, 1999]

"Nik gure aitite Ramoneri, nire aitexeari, nire gixonan aiteri entzute dekotzet, muskerra badau, e, ur, estauela urrin subia" - (Nik gure aitaita Ramoni, nire aitaginarrebari, nire gizonaren aitari entzutea daukakiot, muskerra badago, hur, ez dagoela urrun sugea) [Lezama Gaminde, 2006]

"Nik aitteri esetute dekotzet bixarra kentxen olau andi beteas bere bai, e, oje edo esateutzena, ta gero makiñeas" - (Nik aitari ezagututa daukakiot bizarra kentzen holako handi bategaz ere bai, 'oja' edo esaten ziotena, eta gero makinagaz) [Jatabe Gaminde, 2001]

"Auri gotak yausten direnen uretara, globok formaten badaude, auri asko ingo dauen señaile dala, nire aurrekori entzunte dakotzetana da" - (Euri tantak jausten direnean uretara, purpuilak egiten badute, euri asko egingo duen seinalea dela, nire aurrekoei entzunda daukakiedana da) [Jatabe Gaminde, 2001]

- daukakiogu

"Seme gasteari au beko pisuau, gure faltan, e, emonta dekotzu" - (Seme gazteari beheko pisu hau, gure faltan, emanda daukakiogu) [Derio, Gaminde eta lag. 2005]

- daukakiegu

"Bueno lelau akostunbrate san, emeti es orrenbeste, baya orti Laukis aldetik, eta orti nik entzunte dekotzet aitteri tte oneri" - (Beno lehenago erabiltzen zen, hemendik ez horrenbeste, baina hortik Laukiz aldetik, eta hortik nik entzunda daukakiet aitari eta honi) [Berango Gaminde, 2006]

-daukakizut

"Bueno emen san esakerie ba, marti kakatzu oiñ arte billur ixte natzu, da, ogetamarrien, e, gure aittek esate ban, ogetamarrien esa otzala, e, sosuek, marti kakatzu oiñ artien billur ixte natzu, bañe oiñ, emetik aurrera estakatzut" - (Beno hemen zen esakera ba, marti kakatsu orain arte bildur izan natzaizu, eta, hogeita hamarrean, gure aitak esaten zuen, hogeita hamarrean esan ziola, zozoak, marti kakatsu orain artean bildur izan natzaizu, baina orain, hemendik aurrera ez daukakizut) [Zaldibar Gaminde, 1999]

- daukakidazu

"Niri konteta dekostesu soloan" - (Niri kontatuta daukakidazu soroan) [Derio, Gaminde eta lag. 2005]

"Jakín" aditzaren gainean honako beste hauen modukoak jaso ditugu:

- dakitsuez

"Baya orrek emekoak, oingoa pere badakie, aitzitxe ta amama yoan dire egurretan, askoria galdute, asarratu dire, orre pai oingoa pere badakitzues (M.)" - (Baina horiek hemengoek, oraingoek ere badakite, aitaita eta amama joan dira egurretan, aizkora galduta, haserretu dira, horiek bain oraingoek ere badakitsuez) [Mungia Gaminde, 1999]

- dakitsut

"Erresue ba ta, ni takitzut, baya atxiñekoa da baya, eta, bos miñutu bere igual ingo nekes

kantetan, kantetan edo (M.)" - (Otoitza bat da, nik dakitsut, baina antzinakoa da baina, eta, bost minutu ere beharbada egingo nituzke kantatzen, kantatzen edo) [Mungia Gaminde, 1999]

“Jakín” aditzaren datibodun adizkien erabilera, gorago esan dugun moduan, murriztago bada ere, beronen erabilera esparru bi ekarri gurako nituzke gogotara berton.

Jarduera komunikatibo batzuetan eta berba lagunarekiko deferentzia, begirunea edo hurbiltasuna adierazteko, bada Bizkaiko euskararen erabilera berezi bat. Ohiko tratamenduak baztertuta, erabilera honetan aditzari morfema bat gehitzen zaio (nork edo nori aditzaren arabera), hona hemen jokabide horren adibide batzuk:

ordua da	ordua dozu
berandu da	berandu dozu
banator	banatortsu
banoa	banoatsue
hemen nago	hemen naukazu
Nor zara?	nor zaitugu?

“Jakín” aditzaren datibodunen erabileretariko bat esparru honetan kokatu behar dugu:

badakit	badakitsut
jakín dot	jakín deustaz
badakizu	badakistazu

Beste erabilera bat sarritasuna adieraztekoa da; Irigoienek (1987) bere artikuluan jasotzen duen moduan, Lekeition eta Aulestin² bildu zituen beronen testigantzak; nik neure aldetik Elantxoben eta Ibarrangelun jaso ditut. Erabilera honen aipamena Labayru-ren (2001) liburuan egiten bada ere, ez da aipatzen ez nongoa den ez eta iturri bibliografikorik ere. Oraingoz gai hau beste baterako utziko dugun arren, aipatu behar da Nafarroako Basaburua Handian ere gertatzen dela erabilera berbera, nahiz bertan ñabardura batzuk egon:

Zeaman dakite oiek? (Igoa)
 Eaman dazkite konejuuk (Igoa)
 Zer ekartzen zakitek oik? (Arraras)

Normalizazioari dagokionez, Euskaltzaindiak erabilera hau ukatzean, ez dago ezelako erabaki ofizialik. Orduan egin diren proposamenetara jo behar da eta, sarritan gertatzen den bezala, zenbat egile

² Maribi Unamuno lagun aulestiarraren arabera, era honetako adizkien erabilera galduz doa; hala ere, ondoko adibidea eman diit datiboarekin (Maribi Unamuno, komunikazio pertsonala):
 /saso:netan beruk eitten dakitsu/ (sasoi honetan beroak egiten dakitsu)

hainbat proposamen! Proposamenak bizkaierarako zein baturako egin dira, baina egin diren horiek ez datoz bat.

Bizkaiera estandarrerako joera zaharzailea da nagusitzen dena oro har. Bizkaiera estandarrerako egin den proposamen batean paradigma ez da osorik ematen (Labayru, 2001 eta Bostak bat, 2006):

	Hari (s)	Hari (p)
nik	Dakiot	dakiodaz
hik (m)	Dakiok	dakiozak
hik (n)	Dakion	dakiozan
hark	Dakio	dakioz
guk	Dakioгу	dakioгуz
zuk	Dakiozu	dakiozuz
zuek	Dakiozue	dakiozuez
haiek	Dakioe	dakioez

	Haiei (s)	Haiei (p)
nik	Dakiet	dakiedaz
hik	Dakiek	dakiezak
hik (n)	Dakien	dakiezan
hark	Dakie	dakiez
guk	Dakiegu	dakieguz
zuk	Dakiezu	dakiezuz
zuek	Dakiezue	dakiezuez
haiek	Dakiee	dakieez

1. Taula: Jakín-en adizkiak, Bostak Bat, 2006

Barrutiak (2005) honako beste hauek proposatzen ditu, gaurko erabileretan oinarrituta (hika eta pluralak bertan ikus daitezke):

	Niri	Guri
hik (m)	dakistak	dakiskuk
hik (n)	dakistana	dakiskune
hark	dakist	dakisku
zuk	dakistazu	dakiskuzu
zuek	dakistazue	dakiskuzue
haiek	dakiste	dakiskue

	Zuri	Zuei
nik	dakitsut	dakitsuet
hark	dakitsu	dakitsue
guk	dakitsugu	dakitsuegu
haiek	dakitsue	dakitsuee

	Hari	Haiei
nik	dakitsat	dakitset
hik (m)	dakitsak	dakitsek
hik (n)	dakitsana	dakitsena
hark	dakitso	dakitse
guk	dakitsagu	dakitsegu
zuk	dakitsazu	dakitsazu
zuek	dakitsazue	dakitsazue
haiek	dakitsie	dakitsee

2. Taula: Jakin-en adizkiak, Barrutia, 2005

Euskara baturako hiru proposamen nagusi ikus ditzakegu. Batetik Txillardegik Euskaltzaindiaren liburuan (1979) egiten zuena eta Adorez taldekoek (2006) eurekandu eta garatu dutena:

nik	dekiot	dekiet
hik	dekiok	dekiek
hik (n)	dekion	dekien
hark	dekio	dekie
guk	dekioгу	dekiegu
zuk	dekiozu	dekiezu
zuek	dekiozue	dekiezue
haiek	dekiote	dekiere

3. Taula: Jakin-en adizkiak baturako, Bostak Bat, 2006

Ikusten denez, paradigma ez da guztiz osatzen, izan ere, pertsona batzuk falta dira. Barrutiak (2005) proposatzen du euskara batuan bizkaierarenak euren horretan erabiltzea. Azkenik, nik neuk (1992) proposatu nuena erdibidekotzat jo liteke, hots, bizkaieraren arabera jokatu baina euskara batuaren morfemei eutsita; hona hemen bera:

NOR	Erroa	NORI	NORK
d	Ki	sta a/na tsa sku tsu tsue tse	t k/n - gu zu zue te

4. Taula: Jakin-en adizkiak baturako, Gaminde, 1992

Pluralaren kasuan, eta “esan” aditzarekin egiten den moduan, “z” izan beharko zela proposatzen zen bertan.

“Eduki” aditzari dagokionez, euskara batuari begira, Barrutiak (2005) bizkaierarako ematen diren adizki berberak erabiltzea proposatzen du. Nire (1992) beharrean beste proposamen bat egin zen. Batetik Txillardegik (1979) egiten duen ondoko oharra oinarritzat hartuta:

“Hain usuko ez direlako, ez ditugu halaz ere hemen paradigma osoak ipini nahi izan. Inork erabili nahi izatekotan, bitarakoak lirateke ereduak: daukakiot edota daukiot, neukakion edota neukion... (113. or”

Bestetik, Ithurri-k (1979) bere gramatikan, iparraldeko klasikoek adibideak erabilita, ematen dituenak eta Echaidek (1944) aurkezten dituen paradigmak gogotan, nire Sakontzen II agertu zirenak (Gaminde, 1992) atzera dakartzat hona:

NOR	Erroa	NORI	NORK
d	au(z)ka-ki	da (-t) a/na (-k/-n) o gu zu zue e	t k/n - gu zu zue te

5. Taula: Eduki-ren adizkiak baturako, Gaminde, 1992

4. Herrietako paradigmak

Herri hizkeren gainean egin diren deskripzioetan, arazo honezaz jardun duten autoreetan, adibideak edo paradigmak ematen dituztenak batzuk izan dira (Basaurirako Arretxe, 1994; Bermeorako Bilbao, 2002; Fruizerako Uriarte, 2003).

Herri batzuetako ereduak ekarri gura izan ditut hona herrietan korritzen dutenen erakusgarri. Bereiz emango ditut eduki eta jakin-en paradigmak (gainerako herrietakoak kontsultatu nahi izanez gero, bibliografian aipatzen diren autoreen beharretara jo daiteke).

4.1. Eduki aditza

Eduki aditzaren paradigmak osatzeko hiru behar hartu ditut oinarritzat, Butroekoa (Gaminde, 1982), Elantxobe (Gaminde, 1991) eta Otxandio (Gaminde, 1991); bestetik bilduta eduki ditudan Larrabetzukoak ere gehitu ditut.

	NIRI	GURI
hark	dekoste	dekosku
zuk	dekostesu	-
zuek	dekostesue	-
haiek	dekoste	dekoskue

	ZURI	ZUEI
nik	dekotzut	dekotzuet
hark	dekotzu	dekotzue
guk	-	-
haiek	dekotzue	dekotzue

	HARI	HAIEK
nik	Dekotzet	dekotzet
hark	dekotzo	dekotze
guk	dekotzu	dekotzu
zuk	dekotzesu	dekotzesu
zuek	dekotzesue	dekotzesue
haiek	dekotze	dekotze

6. Taula: Butroeko paradigmak

	NIRI	GURI
hark	Dekost	dekosku
zuk	dekostasu	-
zuek	dekostasue	-
haiek	dekostie	dekoskue

	ZURI	ZUEI
nik	Dekotzut	dekotzutie
hark	dekotzu	dekotzue
guk	dekotzugu	dekotzugu
haiek	dekotzue	dekotzue

	HARI	HAIEK
nik	Dekotzat	dekotzatie
hark	dekotzo	dekotzoe
guk	dekotzagu	dekotzagu
zuk	dekotzasu	dekotzasue
zuek	dekotzasue	dekotzasue
haiek	dekotzoe	dekotzoe

7. Taula: Elantxobeko paradigmak

	NIRI	GURI
hark	Daukost	daukosku
zuk	daukostasu	daukoskusu
zuek	daukostasue	daukoskusue
haiek	dauskoste	daukoskue

	NIRI	GURI
hark	dekoste	daukosku
zuk	dekostesu	-
zuek	dekostesue	-
haiek	deskostie	daukoskue

	ZURI	ZUEI
nik	Daukotzut	daukotzuet
hark	daukotzu	daukotzue
guk	dauketzuau	dauketzuau
haiek	daukotzue	daukotzue

	ZURI	ZUEI
nik	dekotzut	dekotzuet
hark	dekotzu	dekotzue
guk	-	-
haiek	dekotzue	dekotzue

	HARI	HAIEK
nik	dauketzat	dauketziet
hark	daukotzo	daukotze
guk	daukotzau	daukotzau
zuk	daukotzasu	daukotzasu
zuek	daukotzasue	daukotzasue
haiek	daukotze	daukotzie

	HARI	HAIEK
nik	dekotzet	dekotziet
hark	dekotzo	dekotzie
guk	dekotzu	dekotzu
zuk	dekotzesu	dekotzesu
zuek	dekotzesue	dekotzesue
haiek	dekotzie	dekotzie

8. Taula: Otxandioko paradigmak

9. Taula: Larrabetzuko paradigmak

4.2. Jakin aditza

Jakin aditzaren paradigmaren eredutzat Elantxoben eta Larrabetzun bilduko adizkiak dakartzat; bestetik Errigoiti, Gernika eta Ajangizko gazteekin honetarako beren-beregi batu ditudanak ere emango ditut.³:

³ Eskerrik asko bihotz-bihotzez nire ikasleak izan diren Errigoitiko Itxaso Artetxeri, Gernikako Saioa Guarrotxenari eta Ajangizko Mikel Ander Zubizarretari.

	NIRI	GURI
hark	Dakist	dakisku
zuk	dakistasu	-
zuek	dakistasue	-
haiek	dakistie	dakiskue

	NIRI	GURI
hark	Dakiste	dakisku
zuk	dakistesu	-
zuek	dakistesue	-
haiek	dakistie	dakiskue

	ZURI	ZUEI
nik	Dakitzut	dakitzutie
hark	dakitzu	dakitzue
guk	dakitzugu	dakitzugu
haiek	dakitzue	dakitzue

	ZURI	ZUEI
nik	Dakitzut	dakitzuet
hark	dakitzu	dakitzue
guk	-	-
haiek	dakitzue	dakitzue

	HARI	HAIEK
nik	Dakitzat	dakitzatie
hark	dakitzo	dakitzoe
guk	dakitzagu	dakitzagu
zuk	dakitzasu	daakitzasue
zuek	dakitzasue	dakitzasue
haiek	dakitzoe	dakitzoe

	HARI	HAIEK
nik	dakitzet	dakitziet
hark	dakitzo	dakitzie
guk	dakitzu	dakitzuu
zuk	dakitzesu	daakitzesu
zuek	dakitzesue	dakitzesue
haiek	dakitzie	dakitzie

10. Taula: Elantxobeko paradigmak

11. Taula: Larrabetzuko paradigmak

	NIRI	GURI
hark	dakiste	dakisku
zuk	dakistasu	-
zuek	dakistasue	-
haiek	dakistie	dakiskue

	NIRI	GURI
hark	dakiste	dakisku
zuk	dakistasu	-
zuek	dakistasue	-
haiek	dakistie	dakiskue

	ZURI	ZUEI
nik	dakitzut	dakitluet(i)e
hark	dakitzu	dakitzue
guk	-	-
haiek	dakitzue	dakitzue

	ZURI	ZUEI
nik	dakitzut	dakitluet
hark	dakitzu	dakitzue
guk	-	-
haiek	dakitzue	dakitzue

	HARI	HAIEK
nik	dakitzat	dakitzat(i)e
hark	dakitzo	dakitzoe
guk	dakitzagu	dakitzague
zuk	dakitzasu	daakitzasue
zuek	dakitzasue	dakitzasue
haiek	dakitzie	dakitzie

	HARI	HAIEK
nik	Dakitzet	dakitziet
hark	dakitzo	dakitzie
guk	dakitzegu	dakitzegue
zuk	dakitzesu	daakitzesu
zuek	dakitzesue	dakitzesue
haiek	dakitzie	dakitzie

12. Taula: Gernika eta Ajangizko paradigmak

13. Taula: Errigoitiko paradigmak

5. Ondorioak eta proposamenak

Azken azpi-atal honetan ondorio batzuk eta gerorako behar proposamenak laburbildu gura ditut.

Honaino ekarri duguna ikusita, ezin uka daiteke era honetako adizkien existentzia. Arkaismotzat edo berrikuntzat jotzea, Euskal Herrian aspaldion bitxiro erabiltzen diren kontzeptuak izanik, gauzak bere horretan uzteko, ez dut uste erabil daitezkeenik. Kontzeptu horiek sarritan erabiltzen dira molde zehatz batzuk kondentatzeko eta beste batzuk promozionatzeko argi utzi barik zein den barneko koherentzia. Behin baino gehiagotan, norberak edo norberaren ingurutxoan erabiltzen ez dena baztertzeko erabiltzen dira, etsenpluak milazak dauzkagu egunean-egunean. Estalpe ederrak norberaren euskara murrizta ezkutatzeko!

Bestetik, hainbeste idatzita, hain gutxi irakurtzen den gurea moduko herrietan, badirudi zer edo zer esan behar dela ofizialki honezaz. Bestela arriskua daukagu guri zuzenketak egiteko (eta ez dakit nongo funtzionarioen arabera, gero subentziorik ez jasotzeko; ondorioz Liburuan ez dagoena ez da, ez-ezagutzaren infernua geratuko da).

Argi dago Euskaltzaindia dena honetan gomendioren bat edo zer edo zer esan beharko lukeena; berari dagokio erabakiak hartzea, egiteko hori ardura handikoa den arren; osterantzean, eta ikusi dugun moduan, proposamenak egileak beste dira. Erabiltzeko beharizana gorria ez bada ere, nire herrietako adibideetan ikusten den legez, egon badago.

Azkenik, ondo egongo litzateke ikertzea herrietan hiru eremu nagusi, hots:

- Paradigmak batu eta osatu
- Erabilera honen esparru geografikoa munarritu
- Erabilera sozialaren baldintzak aztertzea

6. Aipamenak

- Agirre, Jesus Maria (1991). *Euskal Gramatika Deskriptiboa (2. atala)*. Bilbo: Labayru Ikastegia.
- Añibarro, Pedro (1969). *Gramática Bascongada*. Donostia
- Arretxe, Jon (1994). *Basauriko Euskara*. Basauri: Basauriko Udala.
- Azkue, Resurrección María (1969). *Gramática Básica dialectal del Euskera: Morfología Vasca*. Bilbo: La Gran Enciclopedia Vasca.
- Barrutia, Eneko (2005). *Goi-Mailarako Ikasbidea*. Bilbo: Mendebalde Kultura Alkartea.
- Barrutia, Eneko; Iraolagoitia, Juan Mari, Bijueska, Agurtzane, Muñozerro, Paul eta Olaetxea, Belen (2006). *Goi-maila I*. Bilbo: Mendebalde Kultura Alkartea.
- Bilbao, Begoña (2002). *Bermeoko Euskera Kresaltsua: Aditza eta Fonetika*. Bermeo: Bermeoko Udala.
- Bostak Bat (2006). *Euskal Aditza Trinkoa eta Laguntzailea*. Bilbo: Adorez Hiztegiak.
- Echaide, Ignacio Maria (1944). *Desarrollo de las conjugaciones euskaras*. Donostia: Grafico-Editora, s.l..
- Euskaltzaindia (Txillardegia) (1979). *Euskal Aditz Batua*. Donostia: Euskaltzaindia.
- Euskaltzaindia (1987). *Euskal Gramatika Lehen Urratsak II*. Bilbo: Euskaltzaindia.
- Euskaltzaindia (1993). *Euskal Gramatika Laburra: Perpaus Bakuna*. Bilbo: Euskaltzaindia.
- Gaminde, Iñaki (1982). *Butroiko Euskara*. FLV-40.
- Gaminde, Iñaki (1985). *Elantxobeko euskara*. FLV-45.
- Gaminde, Iñaki (1991). Jakin eta Eduki Aditzen Datibodun Flexioez, ELE-9, AEK.
- Gaminde, Iñaki (1992). *Sakontzen-II*. Bilbo: AEK.
- Gaminde, Iñaki (2001). *Arrieta Berbarik Berba*. Bilbo: Arrietako Udala.
- Gaminde, Iñaki (2001). *Jatabe Berbarik Berba*. Jatabeko Udala
- Gaminde, Iñaki (2001). *Mungia Berbarik Berba*. Mungia Udala
- Gaminde, Iñaki (2004). *Berango Berbarik Berba*. Bilbo: Berangoko Udala.
- Gaminde, Iñaki (2006). *Lezama Berbarik berba*. Lezama: Zorritzeta Kultura Alkartea.
- Gaminde, I., Goikoetxea, A., Sanz, Z., Astobieta, O., Elgoibar, E. eta Gaminde, J. (2005). *Derioztarren Euskara*. Derio: Derioko Udala.
- Hualde, José Ignacio eta Ortiz de Urbina, Jon (2003). *A Grammar of Basque*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- Irigoien, Alfonso (1987). *De re philologica linguae vasconicae*. Bilbo: Pracor.
- Ithurri (1979). *Grammaire Basque*. Donostia: Ediciones Vascas.
- Labayru Ikastegia (2001). Bizkai Euskeraren Jarraibide Liburua: Lehenengo Pausuak. Bilbo: Labayru Ikastegia.
- Uriarte, Jon (2003). *Fruiztarak Berbetan*. Fruiz: Fruizko Udala.